

Monipuolinen johdatus kansainvälisen muuttoliikkeen tutkimukseen

Marco Martiniello & Jan Rath (toim.): An introduction to international migration studies: European perspectives. IMISCOE Textbooks. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2012, 388 s. ISBN 978-908-9644-56-5

Toisin kuin tämänkaltaisissa artikkelikokoelmissa yleensä, joista puuttuu selkeä punainen lanka, Marco Martiniellon ja Jan

Rathin toimittamassa viiden-toista tutkimuseseen kokoelmassa artikkeleita yhdistää toisiinsa kolme selkeää rajausta. Johdanto kansainvälisen muuttoliikkeen tutkimukseen on selkeä aihe, maantieteellinen kohdealue on rajattu Eurooppaan ja kohdeyleisö kansainvälistä muuttoliikettä käsitteleviin edistyneisiin opiskelijoihin. Näissä puitteissa teos soveltaa muuttoliiketutkimuksen käsitteitä ja teorioita Euroopan tapaukseen, mukaan lukien aiemmissa tutkimuksissa usein sivuutetut itäisen Keski-Euroopan maat (CEE/C).

Artikkelit on jaettu kolmeen ryhmään: kansainvälisen muuttoliikkeen teoreettisiin näkökulmiin, sen eri tyypeihin ja sen sääntelyyn. Oppikirjamaisuus käy ilmi alusta, johon on koottu normaalin abstraktin mittainen lyhennelmä kustakin artikkelista. Tämän luettavuutta parantavan käytännön toivoisi olevan vastaavissa artikkelikokoelmissa pikemminkin sääntö kuin poikkeus.

Martiniellon ja Rathin avausartikkeli vetää yhteen kirjan tematiikkaa. Eurooppalaisten maiden medioissa ja poliittisessä keskustelussa maahanmuutto nähdään usein monien taloudellisten ja sosiaalisten ongelmien pääsyyinä, vaikka tosiasiallisesti ikääntyvä Eurooppa tarvitsee maahanmuuttoa tukemaan hyvinvointivaltiotaan ja

eläkejärjestelmiään. Maahanmuutto vaikuttaa kaikkiin valtioihin ja kaupunkeihin, mutta eri tavoin. Vaihtelu on tavallisesti kaupunkitasoista, minkä vuoksi kaupungit toimivatkin usein eurooppalaisessa maahanmuuttotutkimuksessa analyyksikköinä maiden sijaan.

Teoreettisia näkökulmia esittelevä ensimmäinen osa etenee Dragos Badun ja Thomas Staubhaarin väestötieteellisiä ja taloustieteellisiä malleja vertailevasta artikkelista Eva Morawskan historiallis-rakenteellisia malleja vertailevaan artikkeliin. Näissä malleissa muuttoliikkeen taustalla ajatellaan olevan historiallisesti spesifit kontekstit ja kapitalismin aiheuttama eriarvoistuminen. Monica Boyd ja Joanne Nowak puolestaan kirjoittavat kolmeen ideaalityyppiin eriteltyjen sosiaalisten verkostojen vaikutuksista. Kukin tyyppi vaikuttaa kansainväliseen muuttoliikkeeseen eri tavoin ja sisältää eri hyötyjä ja haittoja muuttajien kannalta.

Transnationaalisuuden näkökulmaa käsittelee Eva Ostergaard-Nielsen. Käsitteen leviämisen lisäksi tarkastellaan transnationaalista eli entisen kotimaan politiikkaa, johon maastamuuttajat osallistuvat uudesta kotimaastaan käsin. Yksi tunnetuimmista esimerkeistä on Euroopassa asuvien kurdien osallistuminen Turkin politiikkaan. Kaksi maahan-

muuttajien juridiseen asemaan liittyvää peruskäsitettä, *jus sanguinis* ja *jus soli*, ovat Eftihia Voutiran aiheena. Hän jakaa EU-maiden maahanmuuttopolitiikat kahteen ryhmään näiden periaatteiden mukaan. Artikkelin on hyvä johdanto tähän keskeiseen aiheeseen ja lisäksi oiva esimerkki artikkelin rakentamisesta luvuittain tyyppillisen monografian tapaan.

Teoriaosion vetää yhteen muuttoliiketutkijoiden globaaliin eturiviin kuuluva Stephen Castles reflektoiden maahanmuuttotutkimuksen ja politiikan välistä suhdetta. Maahanmuuttotutkimus on hänen mukaansa rahoituksen kautta pitkälti riippuvaista poliittisesta tiedontarpeesta tieteen omien tarpeiden sijaan. Hän esittääkin tiedepoliittisia puitteita, joissa maahanmuuttotutkimus yhdistyisi laajempiin yhteiskuntatieteellisiin teemoihin, kuten globaalin vallan, varallisuuden ja eriarvoisuuden tutkimukseen. Näin maahanmuuttotutkimus voisi lähentyä tieteellistä perustehtävänsä. Voi kuitenkin kysyä, tarjoaako Castlesin strategia todella konkreettisia uusia suuntaviivoja tulevalle tutkimukselle, varsinkin, kun EU:n 1990-luvulla perustettu IMISCOE-tutkimusverkosto (International Migration, Integration and Social Cohesion), jonka julkaisu tämäkin teos on, on jo pitkään tehnyt jotakuin-

kin sitä, mitä Castles tässä ehdottaa.

Kansainvälisen muuttoliikkeen eri tyyppejä käsittelevä toinen osa alkaa Ahmet Akdündüzin artikkelilla, joka käsittelee toisen maailmansodan jälkeistä kymmenien miljoonien ihmisten vierastyöläismuuttoa Euroopassa radikaalisti uudella tavalla. Kun yleisen tutkimuskäsityksen mukaan muutto johtui työvoimavajeesta vauriissa maissa, Akdündüzin mukaan tämä oli muuttoliikkeen syynä vasta 1960-luvulta alkaen. Sitä ennen kyse oli tosiasiaa duaalityömarkkinoiden synnyttämisestä vastaanottaviin maihin, ja halpaa maahanmuuttajatyövoimaa tarvittiin alemman portaan suorittaviin tehtäviin. Näkisin artikkelin kiinnostavana keskustelunavauksena. Aimee Kuvik taas käsittelee jälkiteollista huippuosaajien kansainvälistä muuttoa. Kun vierastyöläisaikana kysyntä kohdistui pääosin suorittavaan työvoimaan, jälkiteollisella ajalla työperäinen maahanmuutto on perustunut yhä enemmän muuttajien henkiseen pääomaan.

Francois Gemenne kirjoittaa kriittisen katsauksen vasta hiljattain päätään nostaneesta, mutta vilkkaasta ja kasvavasta tutkimusaiheesta, ympäristösiirtolaisuudesta. Rasismin tutkijana paremmin tunnettu Russell King esittelee yhdessä Allan Findlayn kanssa kansainvälistä opiskelija-

muuttoa, joka on osa aiemmin käsiteltyä (huippu)osaajien muuttoliikettä, ja kiinnostanee kansainvälisen muuttoliikkeen tutkijoiden lisäksi siihen itse osallistuvia opiskelijoita. King kirjoittaa myös vanhusten muutosta, ja viimeisenä muuttoliikkeen tyyppinä Joanne van der Leun yhdessä Maria Ilies'n kanssa dokumentoimattomasta maahanmuutosta.

Kaksi viimeistä artikkelia liittyvät muuttoliikkeen sääntelyyn. Elspeth Guild tutkii EU:n muuttoliikepolitiikan ja sen jäsenvaltioiden kansallisen suvereniteetin törmäämistä raja-valvonnassa. Suomessakin herännyt vilkas keskustelu aiheesta voisi hyötyä tästä artikkelista. Giuseppe Sciortino kirjoittaa dokumentoimattoman siirtolaisuuden sääntelystä. Dokumentoimattomat maahanmuuttajat nähdään tulomaissa usein uhkatekijänä, jonka kuuluminen yhteiskuntaan on kiisteltyä. Ilmiön laittomuus on kuitenkin ristiriidassa sen yleisyyden kanssa.

Kokonaisuutena kirja on erinomainen kahdesta syystä. Ensimmäkin se yhdistää tutkimustietoa julkiseen keskusteluun ja politiikkaan. Toiseksi se vertailee ansiokkaasti eri tieteenalojen muuttoliikettä koskevia näkökulmia, teorioita ja käsitteitä. Se osoittaa, että vallitsevat väestötieteelliset, sosiologiset, taloustieteelliset tai muut

näkökulmat eivät ole ainoita mahdollisia, vaan kansainvälisen muuttoliikkeen kokonaisvaltainen hahmottaminen ja tutkiminen edellyttää poikkitieteellistä lähestymistapaa. Teos olisi nähdäkseni hyvä oppikirja alan syventäviin opintoihin.

Perttu Salmenhaara